

Titel: Stridspunktet med Biskop Martensen

Citation: "Stridspunktet med Biskop Martensen", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K14*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2010 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-sbm-kom-root.pdf> (tilgået 30. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K14

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

◀ **Stridspunktet med Biskop Martensen ... mislige kirkelige Bestaaende** : Om SKs arbejde med denne titel, se tekstredøgørelsen, s. 444 og s. 445. – **Biskop Martensen:** 123,5.

I trykt udgave: Bind 14 side 141 linje 1

◀ **D. 26. Jan.** : Samme datering som i artiklen »To nye Sandhedsvidner« (147,1); den er først tilføjet til allersidst, jf. tekstredøgørelsen, s. 447.

I trykt udgave: Bind 14 side 141 linje 5

◀ **Stridspunktet er: fra Prædikestolen ... en af den hellige Kjæde** : Således blev stridspunktet fremsat i SKs første artikel, i SKS 14, 123,5-25, og gentaget i den næste (129,3).

I trykt udgave: Bind 14 side 141 linje 6

◀ **den Masse af Forvirrende ... østes ud gennem Pressen** : Den såkaldte 'sandhedsvidnestrid' bestod efterhånden af o. 40-50 artikler i aviser og tidsskrifter med kritik, omtale el. referater af sagen.

I trykt udgave: Bind 14 side 141 linje 14

◀ **Punktet** : det afgørende punkt, selve sagen.

I trykt udgave: Bind 14 side 141 linje 16

◀ **den borgerlige Retfærdighed** : de borgerlige love.

I trykt udgave: Bind 14 side 141 linje 31

◀ **betjent af kongelige Embedsmænd** : Alle gejstlige var (statslige) embedsmænd, udnævnt af kongen. If. registrene i *Geistlig-statistisk Calender*, udg. af Th. Hertz, Kbh. 1854 [afsluttet den 24. dec. 1853] (jf. ktl. 378, en udgave fra 1848), var der 987 hovedsogne i kongeriget Danmark (dvs. uden hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenborg) og 916 ansatte præster, herunder biskopper og provster; hertil kom 123 personlige kapellaner.

I trykt udgave: Bind 14 side 141 linje 36

◀ **Rangspersoner** : personer med rang if. rangforordningerne af 14. okt. 1746 og 12. aug. 1808, omfattende ni klasser inddelt i et varierende antal rangnumre. Denne borgerlige rangforordning blev hvert år udgivet i *Kongelig Dansk Hof- og Stats-Calender*, hvori alle rangspersoner var anført. Ikke alle gejstlige optrådte i rangklasserne. I 6. klasse, nr. 13, befandt sig slots- og sognepræster i København; de, der havde forsvaret en teologisk disputats, tilhørte 6. klasse, nr. 3. I 5. klasse, nr. 8, var hofpræster, alle landets stiftsprovster samt provsten ved Holmens kirke og Garnisonskirken i København. I 4. klasse, nr. 4, var første hofprædikant, og i 3. klasse, nr. 9, var alle andre biskopper end Sjællands samt superintendenten i hertugdømmet Lauenborg. Endelig, som den højst rangerende i gejstligheden, tilhørte Sjællands biskop 2. klasse, nr. 10, men afdøde biskop Mynster (123,1) blev dog rykket op i 1. klasse, nr. 13. Til rangklasserne var knyttet bestemte titler: kancelliråd (6. klasse), justitsråd (5. el. 4. klasse), etatsråd (3. klasse), konferensråd (2. klasse) og gehejmeråd (1. klasse). Endvidere var der til hver rang knyttet bestemte titulaturer, fx »Højærværdighed« (132,79).

I trykt udgave: Bind 14 side 141 linje 37

◀ **Jesus Christus (den Fattige, Fornedrede, Bespottede, Bespyttede)** : At Jesus var fattig fremgår bl.a. af 2 Kor 8,9, hvor Paulus skriver til korintherne: »I kiende jo vor Herres Jesu Christi Naade, at han for Eders Skyld blev fattig, der han var riig, paa det [for at] I ved hans Fattigdom skulde blive rige« (NT-1819); sml. 2 Kor 6,10. Med Jesu fornædrelse hentydes til Kristushymnen i Fil 2,6-11, hvor Paulus i v. 7-8 skriver, at Kristus »forringede sig selv, i det han tog en Tieners Skikkelse paa, og blev Mennesker liig; og da han var funden i Skikkelse, som et Menneske, fornædrede han sig selv, saa han blev lydig indtil Døden, ja Korsets Død« (NT-1819). Jesus blev også spottet og spyttet på, jf. Luk 18,32, hvor Jesus forudsiger sin lidelse og død med ordene: »Thi han skal overantvordes [overgives til] Hedningerne, og bespottes, forhaanes, og bespyttes« (NT-1819). If. Mark 14,65 (NT-1819) begyndte nogle at »bespytte« Jesus under forhøret af ypperstepræsterne i Rådet. Og i beretningen om forhøret for Pilatus fortælles det, at de rom. soldater klædte Jesus af, iførte ham en purpurkappe, satte en tornekrone på hans hoved, gav ham en kæp i højre hånd, faldt på knæ for ham, »bespottede ham, og sagde: hil være dig, du Jødernes Konge!« hvorefter »de spyttede paa ham« og slog ham i hovedet med kæppen, se Matt 27,27-31 (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 14 side 141 linje 41

◀ **»en Jesu Christi Discipel« (...)** forkynde Læren »for Intet« : SK havde i kladden (*Pap.* XI 3 B 217,6) først skrevet »giver det for Intet« . Der hentydes til Matt 10,8, hvor Jesus siger i sin udsendelsestale til

disciplene: »I have annammet [modtaget] det for Intet, giver det for Intet« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 14 side 141 linje 43

◀ **i Forsagelse af Alt** : 123,40.

I trykt udgave: Bind 14 side 141 linje 48

◀ **den Maade, som jeg i sin Tid antydede ved Pseudonymen Anti-Climacus** : sigter til *Indøvelse i Christendom*, især forordet (124,67).

I trykt udgave: Bind 14 side 141 linje 55

◀ **kjendeligt** : tydeligt, klart.

I trykt udgave: Bind 14 side 141 linje 60

◀ **Affald** : frafald.

I trykt udgave: Bind 14 side 141 linje 73

◀ **Tusinder om Aaret i Gage** : I købstæderne havde borgerne pligt til at yde præsten et pålignet beløb, kaldet 'præstepenge', mens bønderne i landsognene tilsvarende skulle betale præsten en vis procentdel af deres animalske produkter og især af deres korn, kaldet 'tiende'. Størrelsen af denne betaling blev fastsat af Kirke- og Undervisningsministeriet. På kirkens højtidsdage kunne menighedens medlemmer betale deres præst en frivillig pengegave, kaldet 'offer'. I en vis udstrækning modtog præsten endvidere 'accidense', dvs. vederlag for at forrette kirkelige handlinger som brudevielse, barkedåb og begravelse. Dertil kom i købstæderne en huslejegodtgørelse, mens præsterne på landet havde indtægter fra de dem tillagte jorder og gårde. Alt taget i betragtning havde de københavnske præster en større indtjening end præsterne i provinsen; men generelt set varierede indtægterne meget i størrelse fra embede til embede, ligesom de jorder, der hørte til præstegårdene, varierede i omfang og bonitet fra sogn til sogn. Alle 1027 (anno 1850) gejstlige stillinger var rangeret efter indkomst, således at det dårligst lønnede kald gav under 500, mens det bedste gav 4000 rigsdaler om året, hvortil så kom biskopperne, der gerne tjente nogle tusinde rigsdaler mere. Denne hele skala gav rig anledning til ønske om 'avancement' (124,64). En komplet oversigt findes i Bloch Suhr *Kaldslexicon, omfattende en Beskrivelse over alle danske geistlige Embeder i alfabetsorden*, Kbh. 1851, ktl. 379.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 4

◀ **at blive Excellence** : Denne titulatur tilkom personer, der havde rang i 1. klasse af den borgerlige rangforordning (141,37); af alle gejstlige opnåede kun biskop Mynster denne rang.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 6

◀ **Rangsperson** : 141,37.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 9

◀ **betrygges** : sikres.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 11

◀ **at bruge Politiet mod de Andre** : Før religionsfrihedens indførelse ved grundlovens indførelse i 1849 blev statskirken understøttet med politimagt i forbindelse med fx forskellige slags anderledes troende. SK sigter dog formentlig især til den store sag om tvangsdåb i begyndelsen af 1840'erne. Biskop Mynster (123,1) stod stejlt på loven, der foreskrev, at alle børn – undtagen jøder – skulle døbes, men da flere baptistfamiljer nægtede dette, blev de tvangsdøbt. Martensen (123,5) fortæller senere herom: »Mynster stod paa, at naar Baptisterne ikke vilde lade deres Børn døbe, maatte Staten være berettiget til at optage dem i vort Samfund og drage Omsorg for, at Daaben ogsaa mod Forældrenes Villie blev udført, hvoraf Følgen blev, at Børnene stundom ved Politimagt maatte føres til Daaben«, *Af mit Levnet* bd. 1-3, Kbh. 1882-83; bd. 2, 1883, s. 71.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 12

◀ **Raffinemens** : el. raffinements, altså raffinementer.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 15

◀ **slikket sine Fingre efter** : fast udtryk: været meget glad for, meget begærlig efter.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 16

◀ **høivelbaarne, høiærværdige** : 137,75.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 18

◀ **Conferentsraad** : titel, der i den borgerlige rangforordning var placeret i 2. klasse som nr. 12 (141,37). Sjællands biskop blev som den øverste gejstlige indplaceret her.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 18

◀ **gaaer et Evighedens Ansvar imøde, en Dom** : hentyder til forestillingen om, at menneskene på dommens dag skal aflægge regnskab for Gud og Gud gøre regnskabet op; en forestilling, der findes udtrykt flere steder i NT, fx i Matt 12,36; Rom 9,28; 1 Pet 4,5. Se desuden Jesu beskrivelse i Matt 25,31-46 af Menneskesønnens verdensdom, når han kommer igen. Og Joh 12,48; 2 Kor 5,10; 2 Thess 1,7-8. Se endelig slutningen af 2. art. i Den apostolske Trosbekendelse, hvor det om Jesus Kristus bekendes: »siddende ved Guds, den almægtige Faders, høire Haand: derfra han skal komme at dømme Levende og Døde«, *Forordnet Alter-Bog for Danmark*, Kbh. 1830 [1688], ktl. 381 (forkortet *Forordnet Alter-Bog*), s. 290.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 25

◀ **»følg mig efter«** : hentyder til Matt 8,21-22, hvor det fortælles, at da en af Jesu disciple sagde til ham: »Herre! tilsted mig, at jeg først maa gaae hen og begrave min Fader«, svarede Jesus: »følg mig, og lad de Døde begrave deres Døde« (NT-1819). Til Matt 10,38, hvor Jesus i sin udsendelsestale til de tolv disciple siger: »hvo [den] som ikke tager sit Kors, og følger efter mig, er mig ikke værd« (NT-1819). Og til beretningen i Matt 19,16-22 om den rige unge mand, der opsøgte Jesus og spurgte ham, hvad han skulle gøre for at få evigt liv. Jesus svarede, at han skulle holde budene; men da den unge mand forsikrede, at dem havde han allerede holdt, sagde Jesus til ham: »vil du være fuldkommen, da gak [gå] hen, sælg, hvad du haver, og giv Fattige det, og du skal have et Liggendefæ [skat] i Himmelen; og kom, følg mig«, v. 21 (NT-1819). Se desuden Matt 4,19; 9,9; Mark 2,14; Luk 9,59-62; 14,27.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 28

◀ **»mit Rige er ikke af denne Verden«** : 132,56.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 29

◀ **et Regnskab** : 142,25.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 29

◀ **Majestæts-Forbrydelser** : 132,53.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 30

◀ **Keglebaner** : forlystelsessteder, hvor der spilles bowling.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 46

◀ **Hazard** : hasardspil.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 47

◀ **Maskerader** : populær selskabelighed i datiden, der især fandt sted på Casino.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 47

◀ **daarlig** : elendig, også: tåbelig, dum.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 52

◀ **»tillige«** : 138,21.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 59

◀ **Læren at lide Sult og Tørst og Kulde og Nøgenhed og Fangenskab og Hudflettelse** : se fx 2 Kor 11,23-28, hvor Paulus opregner sine mange lidelser som tegn på, at han langt overgår de falske apostle: »Jeg har arbejdet overflødiger, lidt flere Slag, været flere Gange i Fængsler, ofte i Døds-Fare. Af Jøderne har jeg fem Gange faaet fyrretyve Slag mindre eet [minus ét]. Jeg er tre Gange hudstrøgen [pisket], een Gang stenet, jeg har lidt tre Gange Skibbrud, jeg haver været en Døgn i Dybet [på dybet, dvs. havet]. Jeg haver

udholdt mange Reiser; jeg var i Farligheder i Vandstrømme, i Farligheder iblandt Røvere, i Farligheder af mit Folk, i Farligheder af Hedninger, i Farligheder i Byer, i Farligheder i Ørken, i Farligheder paa Havet, i Farligheder iblandt falske Brødre; i Arbeide og Møie, ofte i Nattevaagen, i Hunger og Tørst, ofte i Fasten, i Kuld og Nøgenhed: foruden hvad der kommer til, det daglige Overløb [det, som dagligt trykker], og Bekymringen for alle Menigheder« (NT-1819). Se også 1 Kor 4, 9-13 (124,58). – **Hudflettelse**: det at blive pisket.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 66

◀ **takke (...)** til : endogså el. ydermere takke.

I trykt udgave: Bind 14 side 142 linje 77

◀ **Gud, hvis Tilstedeværelse jo var sikkert ... kalde ham tilstede** : hentyder til den bøn, som indleder Martensens prædiken ved mindeceremonien i anledning af biskop Mynsters død: »Du den store Overhyrde! som har givet din Kirke den Forjættelse: Jeg er med Eder alle Dage indtil Verdens Ende; Du som har sagt: Jeg kjender Mine og jeg kjendes af Mine, og mine Faar høre min Røst, den Røst, som taler til os gennem de Tjenere, de Sandhedsvidner, Du opvækker Dig paa Jorden; see vi bede af inderste Hjerte: Vedbliv at opfylde dine Forjættelser paa os! Bliv hos os med din Sandheds Aand, din Trøstens Aand! Bliv hos os ogsaa i denne Time, da Sorgens Skygger omspænde vore Hjerter, at de veemodige Erindringer, som nu opfylde vore Hjerter, maae vorde forklarede i dit Ords det trøstfulde Lys, til Bestyrkelse i Troen og Haabet, til Bestyrkelse i den Kjærlighed som bliver! Amen«, *Prædiken holdt før Biskop Dr. Mynsters Jordefærd*, s. 3.

I trykt udgave: Bind 14 side 143 linje 8

◀ **»Veien«** : hentydning til Joh 14,6, hvor Jesus siger: »jeg er Veien, og Sandheden, og Livet; der kommer Ingen til Faderen uden [undtagen] ved mig« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 14 side 143 linje 15

◀ **beklappet** : som man har klappet af, hyldet.

I trykt udgave: Bind 14 side 143 linje 18

◀ **bestjernet** : hentyder til storkorset, der var den højeste grad af den kongelige ridderorden, Dannebrogordenen. Det blev båret som et guldkors i bånd om halsen og et storkors forsynet med sølvstråler, der dannede en stjerne på brystet. Der skelnes ml. tre ordensklasser: Storkors, Kommandør og Ridder af Dannebrog. Ordenstegnet skulle være et »udvortes Tegn paa erkendt Borgerværd«, uden hensyn til stand og alder. Dermed var det muligt for gejstlige og professorer at blive dekoreret med ordener, hvilket skete i stor udstrækning. Efter biskop J.P. Mynsters (123,1) død bar ingen gejstlige Storkorset, men kun nogle få biskopper var kommandører. I 1854 var der o. 90 geistlige, der var ridder af Dannebrog. En oversigt over alle riddere findes trykt som tillæg i den årlige statshåndbog, *Kongelig Dansk Hof- og Stats-Calender*. Ved siden af disse ordener fandtes (frem til 1952) Dannebrogordenens Hæderstegn, et sølvkors, der ofte blev benyttet som en yderligere dekoration af mænd, der allerede var riddere af Dannebrog. H.L. Martensen modtog således dette sølvkors 6. okt. 1854.

I trykt udgave: Bind 14 side 143 linje 19

◀ **det Sted, som Biskop Martensen ... »kommer Eders ... efterfølger deres Tro«** : sigter til Martensens *Prædiken holdt før Biskop Dr. Mynsters Jordefærd*, hvor der efter den indledende bøn anføres det tekststed, som Martensen talte ud fra, nemlig Hebr 13, 7-8: »Kommer Eders Veiledere ihu, som have forkyndet Eder det Guds Ord; og naar I betragte Udgangen af deres Vandel [levevis, livsførelse], da efterfølger deres Tro. Jesus Christus er i Gaar og i Dag den Samme, ja til evig Tid« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 14 side 143 linje 23

◀ **han drev det til at blive Excellence** : 142,6.

I trykt udgave: Bind 14 side 143 linje 37

◀ **hvilke Forberedelser der gjøres til den mest pompeuse Begravelse** : 126,36.

I trykt udgave: Bind 14 side 143 linje 39

◀ **»hvad som er høit blandt Mennesker er en Vederstyggelighed for Gud« (Luc. 16,15)** : citat fra Luk 16,15, hvor Jesus siger til farisæerne: »I ere de, som retfærdiggjøre Eder selv for Menneskene; men Gud kiender Eders Hierter; thi hvad som er høit blandt Mennesker, er en Vederstyggelighed for Gud« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 14 side 143 linje 43

◀ **i denne Tid etsteds her i Landet ... til politisk Forsamling** : Hvad der sigtes til, er ikke identificeret.

I trykt udgave: Bind 14 side 143 linje 46

◀ **pr.** : af lat., per, gennem.

I trykt udgave: Bind 14 side 143 linje 54

◀ **At jeg ikke vil blive forstaaet** : I kladden (*Pap. XI 3 B 218,6*) fortsætter SK: »forstaaet: aldeles ligegyldigt, og hvad kunde jeg ogsaa vente Andet i en Slægt der ikke veed mere om Chrstd. end fra, hvad der ved en lykkelig Trykfeil kaldes i Paludan Müllers Bog, den mynsterske 'Fortyndelse' – at jeg ikke vil blive forstaaet«. Der findes steder i Paludan-Müller *Dr. Søren Kierkegaards Angreb paa Biskop Mynsters Eftermæle* (137,4), hvor »Forkyndelse« er blevet til »Fortyndelse«.

I trykt udgave: Bind 14 side 143 linje 58

◀ **at jeg vil blive ilde lidt: er jo hvad det nye Testamente forudsiger** : se fx Matt 24,9, hvor Jesus i sin tale om de sidste tider til disciplene siger: »Da skulle de overantvorde [overgive] Eder til Trængsel og slaae Eder ihjel; og I skulle hades af alle Folkene for mit Navns Skyld« (NT-1819).

I trykt udgave: Bind 14 side 143 linje 60

◀ **ligge under** : egl. være underst i en kamp, bukke under, lade sig besejre.

I trykt udgave: Bind 14 side 143 linje 63

◀ **man skal ikke beklage, at mit Skridt desto værre har vakt saa stor Forargelse** : hentyder til Rasmus Niensens artikel »En god Gjerning« i *Fædrelandet*, nr. 8, den 10. jan. 1855, der begynder: »Ved at gjøre sin Indsigelse imod, at Biskop Mynster i Kirkens Navn bliver kaldet 'et Sandhedsvidne, et af de rette Sandhedsvidner, et Led af den hellige Kjæde osv.', har *Dr. Søren Kierkegaard* i mine Tanker gjort en god Gjerning. / Før Læseren, der muligvis kunde stødes ved denne Begyndelse, bryder Staven over mig, udbeder jeg mig hans velvillige Opmærksomhed for følgende Linier, hvori jeg, uden at ville dømme Nogen eller disputere med Nogen, i al Korthed aabent og uden Forbeholdenhed fremsætter min Opfatning af en Sag, der desværre har vakt saamegen Forargelse.« – **desto værre:** desværre.

I trykt udgave: Bind 14 side 143 linje 65

◀ **»Blodet skal røres, Lidenskabens sættes i Bevægelse«** : tillempet citat fra SKs anden artikel, i *SKS 14*, 131,22f. (131,22).

I trykt udgave: Bind 14 side 143 linje 72

◀ **Operateuren** : fr. lægen, der udfører operationer, kirurgen (131,27).

I trykt udgave: Bind 14 side 143 linje 73

◀ **hører saa** : hører det så.

I trykt udgave: Bind 14 side 143 linje 74

◀ **Efter mere end 40 Aars (...) Konst-Fortryllelse** : Biskop Mynster havde i sommeren 1851 50-års jubilæum som præst, hvilket blev fejret med en stor fest i Roskilde Domkirke. Han havde virket i Kbh. siden 1811, fra 1834 som biskop. – **Konst-Fortryllelse**] det med kunst (talekunst og kirkelig iscenesættelse) at frembringe en illusion.

I trykt udgave: Bind 14 side 143 linje 75

◀ **med samt** : sammen med.

I trykt udgave: Bind 14 side 143 linje 80

◀ **ind med i** : blandet sammen med, indoptaget i.

I trykt udgave: Bind 14 side 143 linje 81